

РАКУЛ АНТОНІНА ВСЕВОЛОДІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач сектору комплектування документів наукової бібліотеки*

РАДЧЕНКО ВАЛЕНТИНА ІГНАТІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
головний бібліотекар наукової бібліотеки*

МЕТОДИ ТА СПОСОБИ ІНДЕКСУВАННЯ ТВОРІВ ДРУКУ ЗА ТАБЛИЦЯМИ УДК В НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ НУ «ОЮА»

Одна з багатьох функцій бібліотек є індексування за таблицями УДК творів друку та документальних матеріалів (дисертацій, авторефератів дисертацій, монографій, підручників, статті до наукових збірників і періодичних видань та ін.). Саме таким чином проіндексовано весь фонд Наукової бібліотеки Національного університету «Одеська юридична академія», який складає близько 800 000 прим. До бібліотекарів звертаються також з проханням поставити індекс УДК професорсько-викладацький склад академії, студенти, аспіранти. Таких звернень за рік налічується близько 1000-1300. Часто користувачі запитують, що таке УДК? Саме відповідь на це питання є стала метою запропонованих для ознайомлення тез.

В Науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» для індексації творів друку з 1999 р. використовувалися Універсальна десяткова класифікація (УДК) та Бібліотечно-бібліографічна класифікація (ББК). ББК – **універсальна комбінаційна** класифікаційна система, яка була розроблена радянськими спеціалістами тільки для бібліотек СРСР і заснована на принципах партійності. Цей принцип став домінуючим в гуманітарній сфері загалом, і книгознавчій, бібліотечно-бібліографічній зокрема. На даний момент в Україні на основі Наказу № 929 Міністерства освіти і науки України від 26.06.2017 р. «Про впровадження Універсальної десяткової класифікації в практику роботи бібліотек» скасовується Бібліотечно-бібліографічна класифікація і використовується тільки УДК як міжнародна класифікаційна система, з метою уніфікації представлення наших наукових здобутків міжнародною системою класифікації, ширшого використання світових надбань, обміну інформаційними ресурсами [1].

Процес упровадження УДК в Науковій бібліотеці НУ «ОЮА» не стало проблемою, тому що систематизація видавничої продукції і розстановка бібліотечного фонду виконуються згідно з таблицями УДК з першого дня існування.

Універсальна десяткова класифікація є міжнародною системою класифікації творів друку і документальних матеріалів, яка охоплює всі області людських знань [2]. Десяткова система бібліографічної класифікації була розроблена ще в 1852 р. американським бібліотекарем

з Бостона Н. Шертлефом, а ієрархічна універсальна комбінаційна класифікаційна система, розроблена Полем Отле і Анрі Лафонтеном.

В Україні у 1919 р. Головна Книжкова Палата надрукувала «Міжнародну децимальну бібліографічну класифікацію» українського бібліографа Ю. Іванова-Меженка, яка повністю зорієнтована на реалії українського життя. В основі структури УДК – принцип десяткових дробів, для позначення розділів знань застосовуються арабські цифри (від 0 до 9) [3]. Десятковий принцип структури дозволяє розширювати її шляхом додавання нових цифрових позначень до існуючих. Індeksi УДК побудовані так, що кожна наступна цифра, що приєднується до індексу, не змінює попереднє значення, а уточнює, конкретизує поняття (від загального до часткового). **Таблиці УДК розподіляються на основні та допоміжні і алфавітно-предметний покажчик до них. Розподіл таблиць на основні та допоміжні базується на особливостях понять, які в них відображені. Основні** таблиці містять у собі поняття специфічні для певних галузей науки, техніки, мистецтва. До допоміжних таблиць віднесені поняття, що повторюються, загальні для всіх або багатьох розділів (загальні визначники: визначники мови, форми документів, місця, часу, визначники основних характеристик) і спеціальні визначники, що застосовуються лише в одному розділі знань. Визначники використовуються для подальшої деталізації індексу, уточнюючи або звужуючи ту чи іншу тему. Визначники приєднуються до основного індексу за допомогою символів (крапка, двокрапка, дужки, дефіс, лапки).

Четверте, доповнене видання УДК 2016 р. складається з 2-х томів, 1-й том, окрім основних таблиць, включає також всі допоміжні таблиці загальних і спеціальних визначників. Нові визначення і терміни, які відсутні в Алфавітно-предметному покажчику (АПП), відображаються в робочому АПП до систематичного каталогу (наприклад: аккаунт, безпідставне збагачення, юридична антропологія, інформаційна безпека, інформаційно-мережеві війни, іридологія, комерціалізація прав інтелектуальної власності, корпоративне право, кріюінг і ін.). УДК дає змогу систематизатору перейти від пасивного відшукування в таблицях індексу, адекватного змісту документа, до активного творення індексів, вільно комбінуючи елементи основної і допоміжних таблиць.

На практиці часто використовується знак відношення (двокрапка), який з'єднує між собою індекси двох понять (предметів, тем), взаємозв'язаних по суті:

346.2:334.78 – корпоративне право;

347.77(007:004.7) – інформаційне право, використання інформаційних технологій;

629.5.026:621.125 – суднові парові турбіни;

347.96:347.919.2 – юридичні клініки.

Знак приєднання (плюс) означає наявність у документах двох і більше незалежних одна від одної тем або формальних особливостей, або окреме поняття відображується в різних галузях науки:

159.9+37.015 – психологія і педагогіка;

341.225.5+347.79 – міжнародне морське право і морське право;

324+ 659.4 – руморологія (використання чуток на виборах, «чорний піар»).

Знак поширення (коса риска) призначений для скорочення умовних позначень при збереженні логічності ділення:

161/162 – основи логіки;

611/612 – біологія людини.

Також, часто при індексуванні використовуються загальні визначники, які відображають загально-розповсюджені характеристики. Загальні визначники місця (круглі дужки) застосовуються для відображення географічного або територіального аспекту (фізико-географічні області, ріки, моря, гори, країни сучасного та стародавнього світу:

910.4(98/99)(292.3) – географічні експедиції в Антарктику;

908(477.74-250д) – краєзнавство Одеси;

347(477+44) – цивільне право України та Франції;

94(34) – історія стародавньої Індії.

Загальні визначники часу (лапки) застосовуються для утворення підрозділів за хронологічним принципом:

323.27(477)»2004» – Помаранчева революція в Україні;

94(477)»16/17» – історія України 17-18 ст., козацька держава, Військо Запорозьке, Гетьманщина;

75.036.4(44)»18»(092) – творчість Гогена П.

Загальні визначники з дефісом для позначення властивостей (-02), матеріалів або компонентів (-03), процесів, відношень та дій (-04), осіб та особистих характеристик (-05):

342.7260-54.57 – конституційні права національних меншин;

349.3:364.3-057.36 – право соціального забезпечення військовослужбовців;

349.2-044.337(477) – удосконалення трудового законодавства України.

Загальні визначники форми документів призначаються для класифікації документів за формою і характером викладу матеріалу (підручники, навчально-методичні посібники, збірки статей, довідники, словники, енциклопедії та ін.):

340.15(477)(075.8) – підручник для вищої школи з історії права України;

32(082) – збірка творів різних авторів з політики;

53(035) – довідник з фізики;

340(031) – юридична енциклопедія.

Згідно з індексами УДК твори друку і документальні матеріали розставляються на бібліотечних полицях, що допомагає швидко знайти потрібний автореферат, підручник, енциклопедію тощо.

Книжкова Палата України постійно веде редакційну роботу з таблицями УДК, коригує розділи знань в рубриці «Школа систематизатора» «Вісника Книжкової палати». Де і публікуються зміни та оновлення розділів Консорціумом УДК.

Список використаної літератури:

1. Гуцол Г. Концепція реформ у галузі створення та використання державних бібліографічних ресурсів і реорганізації бібліотечного фонду України / Галина Гуцол // Вісник Книжкової палати. – 2016. – № 4. – С. 31–37.\$
2. Universal decimal classification [Електронний ресурс] : summary // UDCConsortium.–Режимдоступу :<http://www.udcsummary.info/php/index.php?lang=uk&pr=Y>. – Назва з екрана
3. Сербін О. Бібліотечно-бібліографічні класифікації: історична еволюція та сучасні тенденції розвитку / НАН України; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського / Олексій Семенович Онищенко (наук.ред.). — Київ : НБУВ, 2009. — 139 с.

Ключові слова: УДК, ББК, бібліотечний фонд, депозитарна бібліотека.

Ключевые слова: УДК, ББК, библиотечный фонд, депозитарная библиотека.

Key words: UDC, BBC, library fund, depository library.